

۲۰۳۸۹۱۳

اخلاقی کردن تکنولوژی

فهم و طراحی سیرت اشیا

مؤلف:

پل رابیک

ترجمه

رضا نقدبیشی

(عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن)

حمید نقدبیشی

(کارشناس ارشد طراحی صنعتی و پژوهش هنر، دانشگاه تهران)

علی نقدبیشی

(دکترای مهندسی مکانیک، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین)

انتشارات افزون

۱۳۹۸

- سرشناسه : وربیک، پتر-پل، ۱۹۷۰- م.
- Verbeek, Peter-Paul, 1970
- عنوان و نام پدیدآور : اخلاقی کردن تکنولوژی : فهم و طراحی سیرت اشیا/ مولف پتریل وربیک : ترجمه رضا نقدبیشی، حمید نقدبیشی، علی نقدبیشی.
- مشخصات نشر : تهران: نشر افزون، ۱۳۹۸.
- مشخصات ظاهری : ۳۴۸ ص.؛ ۱۴/۵×۲۱/۵سم.
- شابک : 978-600-95729-6-0
- وضعیت فهرست نویسی : فیپا
- یادداشت : Moralizing technology : understanding and designing the morality of things , 2011
- عنوان بحر : فهم و طراحی سیرت اشیا.
- موضوع : تکنولوژی -- جنبه‌های اخلاقی
- موضوع : Technology -- Moral and ethical aspects
- شناسه افزوده : نقدبیشی، رضا، ۱۳۴۳ -، مترجم
- شناسه افزوده : نقدبیشی، حمید، ۱۳۶۵ -، مترجم
- شناسه افزوده : نقدبیشی، علی، ۱۳۶۷ -، مترجم
- رده بندی کنگره : ۱۱۱.۳۱۳/۱۴ و ۱۱۴
- رده بندی دیویی : ۱۱۴/۱۱۴
- شماره : ۵۴۷۱۱۴۱
- کتابشناسی ملی

اخلاقی کردن تکنولوژی

نوشته پتر پل وربیک

ترجمه حمید نقدبیشی، علی نقدبیشی، رضا نقدبیشی

سال نشر و نوبت چاپ اول ۱۳۹۸

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: فرشویه، صالحانی

صفحه آرا: مریم فزون

قیمت ۵۰۰۰۰ تومان

فهرست

مقدمه مترجمان.....	۷
پیش‌گفتار.....	۹
۱. اخلاق میانجی‌گر.....	۱۳
۲. اخلاقیات غیرانسانی تکنولوژی.....	۴۱
۳. آیا اشیاء اخلاق دارند؟.....	۶۵
۴. تکنولوژی و سوژه اخلاقی.....	۹۳
۵. اخلاق در دیزاین.....	۱۴۵
۶. محیط‌های اخلاقی: کاربرد.....	۱۷۹
۷. اخلاق و رای میانجی‌گری.....	۲۰
۸. نتیجه‌گیری: همراهی با تکنولوژی.....	۲۱۷
منابع.....	۲۳۵

مقدمه مترجمان

قبل از قرن نوزدهم میلادی یا قبل از دوران مدرنیته، تعبیر "اصلاح" یا "احیا" در اسلام به معنای برقراری عدالت بین جنبه‌هایی از دین بود که مغفول مانده‌اند و جدی گرفته نشده‌اند و اگر نگاهی گذرا به نظر غزالی در این باره، در زمانی که او زندگی می‌کرد، فقه و امور فقهی آن فدراسیون و فراگیر شده بود که در حق بقیه‌ی جنبه‌های دین ظلم کرده بود، خصوصاً در حق اخلاق.

باری از دید غزالی، اخلاق، عصاره و جوهش این بود. او می‌گوید و به صراحت و با روشنی می‌نویسد که: هر جا نگاه می‌کنید مدارس و حوزه‌های علمیه را می‌بینید که فقها و متخصصان شریعت را پرورش می‌دهند، اما کاری از اخلاقیات اسلامی نیست. به نظر او، اخلاقیات مرده است. این تعبیری است که خود بر به کار می‌برد.

برای همین جنبش "احیا" را به راه می‌اندازد تا دین را اصلاح کند. هدف این اصلاح، برقراری تعادل بین جنبه‌ها و بخش‌های مختلف دین بود.

این یک گزارش تاریخی و تلاش‌هایی برای احیا بخش‌های مغفول آن است. اما آیا در دیزاین تعادل بین جنبه‌های مختلف دیزاین ایجاد شده است؟ عده عادل‌ها شناخته شده هستند؟ آیا دیزاین کسی را مانند "غزالی" دارد؟

شاید ترجمه‌ی کتب در دیزاین یکی از تلاش‌هایی است که قادر به ایجاد این تعادل بین جنبه‌های مختلف را موجب می‌شود.

کتاب "اخلاقی کردن تکنولوژی؛ فهم و طراحی سیرت اشیا مبتنی بر اخلاق" اولین تلاش در کتاب‌هایی است که در خلال "ترجمه" سعی در ایجاد این تعادل دارد.

پیش گفتار

وقتی من را همسایه چند سال پیش وارد اتاق سونوگرافی شدیم، فوراً نگاهمان متوجه تابلوی نقاشی بغداد شد که بر روی دیوار آویخته شده و اثر هنرمند هلندی مبتلا به سندروم داون بود. تابلو بود که ما نیز به تازگی یک نسخه از چاپ سیلک اسکرین آن تهیه کرده بودیم.

در انجام سونوگرافی دچار تردید شده بودیم. علی‌رغم اشتیاق مشاهده وضعیت کودکان، نگران بودیم که مبادا مشکلی داشته باشد که ما را مجبور به تصمیم‌گیری درباره حیات آن کند. به همین خاطر از پزشک خواستیم که تنها به بررسی سن جنین اقدام نماید. طبیعتاً مشاهده اثر هنری خیالمدان را سودناز کرد؛ زیرا با توجه به وضعیت صاحب اثر، متوجه شدیم که وجود یک "عیب مورثی" دلیل بر غیرمطلوب یا غیرطبیعی بودن فرزندان نخواهد بود.

در واقع ما آزمایش‌ها را متوقف نمودیم. در نتیجه، آزمایش سونوگرافی درک ما از فرزندان را متحول نمود. علی‌رغم عدم انجام آزمایش‌ها، ما کنجکاوانه در بهره‌اثر سونوگرام به دنبال نشانه‌ای دال بر وجود مشکلی در جنین بودیم. و در این امکان آزمایش برای تشخیص نارسایی، احساس مسئولیت ما باعث عدم آزمایش و پذیرش "ریسک" شد. به هر حال امتناع از قرار گرفتن در موقعیت تصمیم‌گیری خود نوعی تصمیم است. تصویر جفت به ما فهماند که نظام تصمیم و مسئولیت، تنها چارچوب ممکن نبوده و می‌توان از زاویه‌های دیگری نیز موقعیت را بررسی نمود.

این تجربه به نحوی غیرمستقیم، طنین انداز تفکری جدید در فلسفه و اخلاق تکنولوژی بود. در سال ۱۹۹۵، فیلسوف هلندی *هانتز/شترهویز*^۱ در مقاله خود خواستار "اخلاقی نمودن وسائل"^۲ گردید. وی پیرو دیدگاه لاتور^۳ مبنی بر عدم انحصار اخلاق در اعمال انسان‌ها، دعوت به شناسایی ابعاد اخلاقی تکنولوژی نمود. اگر ما معتقد به عدم استحمام طولانی یا خرید بلیط در ایستگاه مترو هستیم، بهتر نیست مسئولیت این امور را به وسایلی نظیر سردوش‌های کم‌مصرف و درهای گردان ورودی بسپاریم؟ وقتی روح مایل است، باید از ابزارها جهت تقویت بدن استفاده کرد. دیدگاه *شترهویز* بحث‌های بسیار در باب مطلوبیت یا عدم مطلوبیت "اخلاق مادی"^۴ به‌وجود آورد. منتقدین به افراط- بیان داشتند که تکنولوژی‌های نافذ بر کردار انسان، آزادی وی را به خطر انداخته و نتیجه آن جاری جز جامعه‌ای ماشینی و بی‌اخلاق نخواهد بود.

هنگام بازگشت به نامه، این مسئله به ذهن من خطور کرد که ما شاهد وجهی از اهمیت اخلاقی تکنولوژی شدیم بودیم که تا به حال مورد بررسی قرار نگرفته بود. این تکنولوژی علی‌رغم وجود اهمیت اخلاقی، موفق به جهت‌دهی رفتار ما نشده است؛ بلکه تجربه ما نسبت به طفل به دنیا نیامده‌ی خود و چارچوب تصمیم‌گیری ما را تحت تأثیر قرار داده بود. این تکنولوژی با ایجاد قراردادی خاص میان ما و جنین، علاوه بر ایجاد دریچه‌ای برای "سرک کشیدن به داخل رحم"، رابطه میان ما و فرزندان را بازسازی کرده بود.

از آن زمان به بعد، اهمیت اخلاقی این تکنولوژی به دلیل امکان به‌کارگیری آن در زمینه طراحی وسایل جدید و همچنین چالش‌های فلسفی که وجود آورده بود، برای من دو چندان گردید. چگونه می‌توان بعد اخلاقی تکنولوژی را تنظیم نمود، در حالی که اکثریت قائل به انحصار اخلاق در انسان می‌باشند؟ چگونه می‌توان بعد اخلاقی اعمالی

^۱ Hans Acheerhu.

^۲ the moralization of devices

^۳ برونو لاتور نظریه‌پرداز فرانسوی در زمینه علم، فناوری، و سیاست، در خط مقدم توسعه و بسط نظریه شبکه کنش و ظهور مطالعات علم و فناوری در اروپا است. البته علاوه بر اروپا، آثار او در آمریکای شمالی هم تأثیرگذار بوده است، و بسیاری از مفاهیم مورد استفاده او، کاربردهای فرارشته‌ای و میان‌رشته‌ای یافته است. وی از ۱۹۸۲ تا ۲۰۰۶ استاد مدرسه عالی معدن پاریس و سپس از ۲۰۰۶ استاد سیاست‌پو بوده است. وی همچنین استاد فلسفه قاره‌ای در مدرسه اقتصاد لندن می‌باشد. شهرت وی برای کتاب‌های "زندگی آزمایشگاهی"، "ما هرگز مدرن نبوده‌ایم" و "علم در عمل" می‌باشد. وی زمانی جزو براسخت‌گرایان محسوب می‌شد و از مبدعان نظریه نظریه شبکه کنش می‌باشد. او از کسانی که در فلسفه معاصر از رویکرد سوزه آیزه عدول کرده است. (مترجم)

^۴ material morality

که تحت تأثیر تکنولوژی‌های گوناگون رخ داده‌اند، درک نمود؟ همچنین، چگونه می‌توان چارچوبی برای کمک به صنعتگران در رعایت اخلاق تعبیه نمود؟

خیلی از افراد در حین کار بر روی این اثر در کنار من بوده‌اند. ابتدائاً می‌خواهم از هانس آسترهویز، به خاطر انگیزه ناشی از شخصیت و آثار خویش تشکر ویژه نمایم. عنوان این کتاب «اخلاقی کردن تکنولوژی»^۱ - ادای احترام بنده نسبت به ایده‌های ایشان در رابطه با «اخلاق وسائل»^۲ است. ایده‌های وی، جرقه‌ای در ذهن من زده و دید مرا به شگفتی ابعاد اخلاقی مادیات گشود. بنده همچنین کمال تشکر را از پتران کوجلکرن^۳ و استیون دورستین^۴ بابت کلیه مباحثات با ایشان در ارتباط با میانجی‌گری^۵، اخلاق، هنر و طراحی و به خصوص بابت ارزیابی‌های انتقادی آن بزرگان بر چاپ‌های پیشین کتاب خود دارم. تفسیر هانس استیون از اثر اخلاقی میشل فوکو^۶ و ایده‌های پتران درباره میانجی‌گری و تکنولوژی، منشأ انگیزه فراوانی در جهت تدوین این اثر بودند. بعید می‌دانم که بدون نظارت دقیق پترا بروولسما^۷ می‌توانستم نوشتن این اثر را به اتمام برسانم. فینن اولسن^۸ در به زبان‌هایی که اینجانب در دانشگاه آرهوس به‌عنوان استاد مهمان حضور داشتم، حق‌م‌زبانی ادا نمود. نهایتاً از ریچارد هیبرسمینک بابت بررسی دقیق و انتقادانه بر نسخه خطی کتاب کمال سپاسگزاری را دارم. از همه شما ممنون و متشکرم.

^۱ Moralization of technology

^۲ Moralization of devices

^۳ Petran Kockelkoren

^۴ Steven Dorrestijn

^۵ در این متن کلمه‌ی Mediated, Mediation, Mediate به معنای وساطت، واسطه، واسطه شدن، میانجی‌گری است. کلمه‌ی فارسی شده‌ی آن نیز «رسانش» است که به معنای رسانیدن و رساندن میان دو چیز است. در واقع همان «وساطت» است به عربی، که «وسط» قرار گرفتن بین دو چیز تلقی می‌شود. در ترجمه‌ی کتاب پیش رو، کلمه‌ی میانجی‌گری و میانجی انتخاب شده است. (مترجم)

^۶ Foucault's ethical work

^۷ Petra Bruulsema

^۸ Finn Olesen